

SPRAWOZDANIE
Z OGÓLNOPOLSKIEJ
KONFERENCJI
NAUKOWEJ
„PRAWO I PRAKTYKA
JEGO STOSOWANIA
W ŚWIETLE
AKSJOLOGII
KONSTYTUCJI RP”,
KATOWICE
22 VIII 2020 R.

DOI: 10.37873/LEGAL.2020.3.1-2.71

Dnia 22 sierpnia odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa – „Prawo i praktyka jego stosowania w świetle aksjologii Konstytucji RP”, zorganizowana przez Koło Naukowe Ordo Iuris na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego przy współpracy z Instytutem Ordo Iuris. Prelegentami byli doktorzy, doktoranci i studenci reprezentujący dziewięć ośrodków akademickich z całej Polski.

Tematyka wystąpień była różnorodna, dotyczyła: ochrony życia ludzkiego, wolności (sprzeciwu) sumienia, wolności religii, wolności słowa, tożsamości małżeństwa, jak również kwestii ustrojowych. Wspólny mianownik stanowiło pytanie o należyte respektowanie aksjologii konstytucyjnej – czyli wartości i dóbr stanowiących kościół polskiego porządku prawnego – w treści obowiązującego ustawodawstwa oraz wydawanych wyroków sądowych. Ich poszanowanie jest

bowiem warunkiem koniecznym spójności systemu prawnego i przejawem rozwiniętej kultury prawnej.

Konferencja odbyła się w formie zdalnej (on-line) oraz składała się z trzech części. W pierwszej uczestnicy wysłuchali referatów opiekuna Koła Naukowego Ordo Iuris na Uniwersytecie Śląskim – dr. Andrzeja Drogoń oraz dr. Marcina Olszówki (Uczelnia Łazarskiego), dyrektora Centrum Analiz Legislacyjnych Instytutu Ordo Iuris. Następnie odbył się panel doktorancki, a po nim dwa panele studenckie prowadzone odpowiednio przez Dominika Zdebika, Artura Tyńskiego i Macieja Węglarza z Zarządu Koła Naukowego Ordo Iuris Uniwersytetu Śląskiego.

Pierwszy prelegent – dr Andrzej Drogoń z Uniwersytetu Śląskiego, zwrócił uwagę między innymi na problem obniżającego się poziomu debaty publicznej, w której racjonalna dyskusja jest coraz trudniejsza, czego doświadcza na przykład Instytut Ordo Iuris, którego merytoryczną argumentację przeciwnicy próbują przykryć manipulacjami lub ośmieszaniem. Ponadto dr Drogoń wskazał, że wolność coraz śmielej jest zastępowana dowolnością. Ten stan rzeczy nie pozostaje bez wpływu na praktykę stosowania prawa, w szczególności na jego aksjologię, bo kontestacja i relatywizacja obejmuje kolejne pojęcia i terminy, w tym te konstytucyjne. W drugiej części swej wypowiedzi prelegent podkreślił, iż państwo konstytucyjne charakteryzuje się gwarancją praw człowieka oraz podziałem władzy.

Doktor Marcin Olszówka podzielił się kilkoma refleksjami o bezpośrednim stosowaniu aksjologii Konstytucji RP, wskazując trzy główne, deficytowe obszary, tzn. takie sfery, w których organy stosujące prawo zdają się ignorować lub deprecjonować podstawowe wartości konstytucyjne. Należy do nich prawna ochrona życia ludzkiego, która w dalszym ciągu pozostaje niepełna na etapie prenatalnym istnienia człowieka. Ponadto niektóre składy Izby Cywilnej Sądu Najwyższego, opierając się na art. 4a ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, starają się formułować swoiste prawo do zabicia dziecka nienarodzonego (maskowane różnymi terminami), co również jest nie do pogodzenia z aksjologią konstytucyjną. Drugim obszarem swoistych braków w zakresie bezpośredniego stosowania ustawy zasadniczej jest prawo do sprzeciwu sumienia, w dalszym ciągu kontestowane w przypadku osób i zawodów, względem których nie uregulowano w ustawie klauzuli sumienia, m.in. farmaceutów. Przekonał się o tym „drukarnik z Łodzi”, gdyż jego odmowę promocji ideologii LGBT w ramach prowadzonej działalności gospodarczej sądy powszechne potraktowały jako wykroczenie, a rozpatrujący skargę kasacyjną Sąd Najwyższy orzekł, że konstytucyjne prawo do sprzeciwu sumienia w tym przypadku nie przysługuje (sytuację „naprawił” dopiero Trybunał Konstytucyjny). Jako trzeci obszar

dr Olszówka wskazał na oporne respektowanie aksjologii wynikającej z art. 18 Konstytucji RP, który nakazuje otoczyć opieką i ochroną małżeństwo, rodzinę, rodzicielstwo i macierzyństwo. W tym przypadku jednak odpowiedzialność leży w dużej mierze po stronie ustawodawcy, który zbyt często zrównuje status prawny małżonków i konkubentów.

Panel doktorancki otworzyło wystąpienie Karoliny Pawłowskiej (Uniwersytet Warszawski), dyrektor Centrum Prawa Międzynarodowego Ordo Iuris, która podkreśliła, że między aksjologią konstytucyjną a wiążącym Polskę prawem międzynarodowym nie ma sprzeczności. Niestety nie można tego powiedzieć o bardzo licznych dokumentach tak zwanego miękkiego prawa (soft law): rezolucjach, rekomendacjach, komentarzach, raportach technicznych, strategiach, które wydawane są przez różne gremia, komitety czy ciała doradcze. Są one formalnie niewiążące, lecz bardzo silnie akcentują konieczność reinterpretacji obowiązujących traktatów dotyczących praw człowieka, bardzo często wręcz kwestionując postanowienia tychże umów międzynarodowych.

Łukasz Bernaciński (Uniwersytet Łódzki, Ordo Iuris) przekonywał, że likwidacja utworzonego w 1950 r. Funduszu Kościelnego – powstałego jako rekompensata za upaństwowienie kościelnych nieruchomości ziemskich – jest w kontekście jego powstania i funkcjonowania oraz w świetle aksjologii Konstytucji RP dopuszczalna, o ile Fundusz zostałby zastąpiony innym instrumentem finansowania wspólnot religijnych. Gdyby ustawodawca poprzestał jedynie na likwidacji Funduszu, byłoby to działanie destrukcyjne oraz sprzeczne z obowiązującym w Polsce modelem relacji państwo-kościół. Prelegent wskazał także, że w doktrynie szacuje się, iż w dalszym ciągu około 62 000 ha nieruchomości nie zostało przez państwo zwróconych Kościołowi Katolickiemu. W opinii prelegenta zniesieniu Funduszu Kościelnego powinno towarzyszyć definitywne zakończenie sporu dotyczącego roszczeń wspólnot religijnych z tytułu upaństwowienia kościelnych nieruchomości ziemskich i nieprawidłowego funkcjonowania Funduszu Kościelnego w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Natomiast najbardziej pożądanym sposobem rozwiązania sporów jest zawarcie pomiędzy pokrzywdzonymi związkami wyznaniowymi a państwem umowy, która obejmowałaby wprowadzenie nowego, uzgodnionego mechanizmu ich finansowania w zamian za zrzeczenie się roszczeń.

W kolejnym referacie Konrad Dyda (Katolicki Uniwersytet Lubelski, Ordo Iuris) podkreślił, że w świetle Konstytucji RP każde sformalizowanie związków osób tej samej płci czy przyzwolenie na adopcję dzieci przez takowe pary jest niedopuszczalne, a wykorzystywanie instytucji transkrypcji zagranicznych aktów stanu cywilnego do osiągnięcia tego rodzaju skutków stanowi przejaw rażącego nadużycia prawa.

Panel studencki rozpoczęło wystąpienie Beaty Trochanowskiej (Uczelnia Łazarskiego, Ordo Iuris). W swym referacie zwróciła uwagę, że życie ludzkie w fazie prenatalnej jest wartością konstytucyjną, która niestety nie jest chroniona w sposób wystarczający na poziomie ustawowym w związku z obowiązywaniem tak zwanych wyjątków, wyłączających karalność aborcji. Prelegentka stwierdziła, że z obiektywnego, biologicznego i medycznego punktu widzenia gwarancja prawnej ochrony życia zawarta w art. 38 Konstytucji RP powinna obejmować każdego nienarodzonego człowieka. Ponadto nie powinno się gorzej traktować dzieci będących w łonie matki tylko dlatego, że jeszcze się nie narodziły. Zasygnalizowała także poważne trudności w stosowaniu art. 152 § 2 Kodeksu karnego, kryminalizującego pomoc w aborcji jako odrębny czyn zabroniony. Zdarzają się niestety sprawy, w których pomimo wypełnienia znamion tego czynu zabronionego prokuratura i sądy odmawiają ścigania czynu (i to mimo odmiennego stanowiska Sądu Najwyższego).

Z kolei Maciej Węglarz (Uniwersytet Śląski) dokonał analizy uchwały Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 2 grudnia 2019 r. (II OPS 1/19), potwierdzającej niedopuszczalność transkrypcji zagranicznych aktów urodzenia ze względu na sprzeczność z podstawowymi zasadami porządku prawnego wyrażonymi w art. 18 Konstytucji RP. Sytuacja taka ma miejsce, gdy na przykład zagraniczny akt urodzenia, wbrew biologii, utrzymuje, że rodzicami dziecka są osoby tej samej płci. Prelegent zaprezentował zasadnicze motywy rozstrzygnięcia Naczelnego Sądu Administracyjnego, charakteryzując jednocześnie podstawowe instytucje prawne, które znalazły zastosowanie w ramach przedmiotowego rozstrzygnięcia. W szczególności wskazał na zobowiązanie Kierownika Urzędu stanu Cywilnego do odmowy dokonania transkrypcji we wspomnianej sytuacji oraz na występującą na gruncie prawa prywatnego międzynarodowego instytucję klauzuli porządku publicznego. Jak wskazano, w świetle polskiej aksjologii konstytucyjnej i całego systemu prawnego, transkrypcja aktu o takiej treści jest całkowicie niedopuszczalna (choć nie pozbawia to mocy dowodowej takiego dokumentu). Przez lata sądy administracyjne nie miały wątpliwości w tym zakresie, ale od 2018 r. zaczęły pojawiać się orzeczenia odmienne, choć pozbawione podstaw prawnych. Podjęcie 2 grudnia 2019 r. przez skład siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego uchwały potwierdzającej – zgodnie ze stanowiskiem Instytutu Ordo Iuris – niedopuszczalność transkrypcji aktu urodzenia, w którym jako rodzice wpisane są osoby tej samej płci, niewątpliwie stanowi przykład respektowania aksjologii Konstytucji RP.

W dalszej kolejności Krzysztof Górecki (Uniwersytet Opolski) skonfrontował przepisy propagujące neomarksistowską ideologię gender ujętą w Konwencji stambulskiej z 2011 r. (ratyfikowaną przez

Polskę w 2015 r.) z zasadami odpowiedzialności karnej wyływającymi z art. 42 Konstytucji RP. W referacie omówiono regulacje opisane w art. 42 ust. 1 Konstytucji RP, wynikające *implicite* z zasady demokratycznego państwa prawnego oraz z funkcji gwarancyjnej prawa karnego, a także przedstawiono konstatacje, opierając się o podstawowe zasady prawa karnego: *nullum crimen sine lege*, *nullum crimen sine lege certa*, *nullum crimen sine lege scripta*, które statuuja wymóg określoności elementów czynu zabronionego i kary, a także stwarzają podstawy pod pewność, przewidywalność i określoność prawa, poprzez formułowanie przepisów prawa w sposób jasny, kompletny, precyzyjny i syntetyczny. Prelegent zwrócił uwagę, że niejasność i ogólnikowość przepisów Konwencji może w niedalekiej przyszłości skutkować stosowaniem przez sądy wykładni rozszerzającej na niekorzyść oskarżonego oraz analogii w prawie karnym, co jest właściwe państwu totalitarnym, czyli opartym na ideologii.

Kolejny referat wygłosiła Sara Kołotyło (Uniwersytet Rzeszowski), która dokonała wyczerpującego przeglądu praw osób niepełnosprawnych w świetle Konstytucji RP. Swoje wystąpienie zakończyła postulatem nowelizacji ustawy zasadniczej w kierunku podkreślenia możliwości wykorzystania potencjału osób niepełnosprawnych na rynku pracy i niepoprzestawania jedynie na przepisach gwarantującym im prawo do szczególnej opieki.

Tomasz Bojanowski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) poruszył zagadnienie penalizacji mowy nienawiści jako potencjalnego ograniczenia konstytucyjnej wolności słowa. Podkreślił, że pojęcie ‘mowy nienawiści’ jest niejasne, choć coraz częściej używane w aktach *soft law*. Jego popularyzacja nastąpiła w zasadzie wraz z rozwojem mediów społecznościowych i w praktyce służy także eliminowaniu z debaty publicznej poglądów traktowanych jako niepoprawne politycznie. Tego rodzaju ograniczenia wolności słowa stosuje między innymi monopolista Facebook, co dotychczas nie spotkało się z pożądaną interwencją ustawodawcy – podkreślił student.

Następnie Konrad Gajewicz (Uniwersytet Opolski) poruszył kwestię respektowania konstytucyjnej aksjologii w dobie koronawirusa SARS-CoV-2. Analizie zostały poddane niedemokratyczne ograniczenia praw obywatela oraz problemy w stanowieniu, a także stosowaniu nowo powstałych norm prawnych. Prelegent deliberował nad tym, czy istnieją warunki, które są w stanie usprawiedliwić niekonstytucyjne przepisy w aktach prawnych, gdy są one stanowione w celu zapobiegania kryzysom społeczno-gospodarczym. Podkreślił, że reguły państwa prawa wymagają, aby przy stanowieniu przepisów ograniczających korzystanie z konstytucyjnych praw zostały spełnione zarówno przesłanki materialne (ochrona zdrowia), jak i formalne (hierarchia źródeł prawa). W konsekwencji wprowadzenie drastycznych restrykcji w kulcie religijnym oraz ograniczeń w swobodzie przemieszczania

się, jak również niewspółmierność kar za naruszanie tych obostrzeń trudno uznać za spełniające wszystkie wymogi stawiane prawodawcy przez Konstytucję RP.

W dalszej kolejności Artur Tyński (Uniwersytet Śląski), analizując zagadnienie bezpieczeństwa ekologicznego w Konstytucji RP, zwrócił uwagę, że ustrojodawca zobowiązał władze publiczne do dbania o środowisko naturalne i ochronę przyrody (sformułował zasadę polityki państwa), lecz nie ustanowił po stronie obywateli żadnych roszczeń w tym zakresie, z wyjątkiem prawa do informacji o stanie i ochronie środowiska. Prelegent zaznaczył również, że sama istota ekologii narodziła się w kręgach katolickich.

W obszar zagadnień doktrynalno-ustrojowych wprowadziła uczestników konferencji Natalia Wituła (Uniwersytet Śląski), która podjęła refleksję nad istotą suwerenności i jej znaczeniem w demokratycznym państwie prawnym. Podkreśliła, że zgodnie z nowożytnym rozumieniem suwerenności Narodu identyfikacja tego pojęcia w demokratycznym państwie prawa nie może następować poprzez jego utożsamienie z częścią Narodu, lecz poprzez pewien abstrakcyjny byt uosabiający wszystkie pokolenia obywateli, w tym te przyszłe.

Problematyki mechanizmów sprawowania władzy dotyczył referat Franciszka Parzyka (Uniwersytet Śląski), który zaobserwował postępującą polaryzację w życiu politycznym, która może utrudnić w przyszłości jakąkolwiek współpracę między Prezydentem RP z innego obozu niż większość sejmowa a ową większością sejmową. W celu zagwarantowania przełamania impasu między Sejmem a głową państwa prelegent zgłosił nowatorski postulat zmiany polskiego modelu funkcjonowania władzy wykonawczej poprzez uzupełnienie ustawy zasadniczej o możliwość – obwarowaną pewnymi ograniczeniami proceduralnymi – odwołania Prezydenta RP w drodze referendum (bez wymogu frekwencji) przez Naród, jako władzę zwierzchnią, w przypadku uporczywego wetowania ustaw przez głowę państwa w celu uniemożliwienia prowadzenia polityki rządu. Jak wskazano w wystąpieniu, proponowane rozwiązania miałyby podkreślić znaczenie woli Narodu oraz usprawnić działalność organów władzy i korzystania z ich prerogatyw, bez konieczności gruntowanej przebudowy praktyk i porządku konstytucyjnego zaproponowanego w Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Ostatni referat przedstawiła Maria Podlowska (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej). Wychodząc od stwierdzenia, że prawo stanowione musi chronić wartości uniwersalne, zauważyła, iż w przypadku kryminalizacji obrazy uczuć religijnych (art. 196 Kodeksu karnego) ustawodawca trafnie nie wprowadził wyłączenia odpowiedzialności (tzw. kontratypu) w przypadku działalności artystycznej. Stąd – także w świetle konstytucyjnej aksjologii – niedopuszczalne są dywagacje niektórych sądów czy

prokuratorów usprawiedliwiających czyny nielegalne i społecznie naganne osobliwie rozumianą sztuką. Prelegentka wskazała, że wolność twórczości artystycznej czerpie swe umocowanie w Konstytucji RP, jednak wolność ta nie ma charakteru absolutnego. W praktyce jednak to nie rozstrzygnięcie kolizji dóbr rodzi najwięcej problemów, ani nawet nie samo istnienie bądź nieistnienie tak zwanego pozaustawowego kontratypu sztuki. Poważniejszy problem stanowi błędna wykładnia sądowa znamion czynu zabronionego, która sprawia, że popełnienie tego przestępstwa graniczy z cudem – ironicznie skomentowała studentka, zasadnie postulując doprecyzowanie art. 196 Kodeksu karnego w sposób utrudniający błędną interpretację. W wystąpieniu wskazano także na fakt, że sąd nie jest uprawniony do decydowania, czy w danej religii coś stanowi przedmiot czci religijnej czy też nie stanowi ani też do wyprowadzania na tej podstawie wniosków, że nie doszło do popełnienia czynu zabronionego. Prelegentka skonstatowała, że nieprecyzyjne przepisy w połączeniu z wadliwą praktyką organów stosujących prawo nie odpowiadają społecznemu poczuciu sprawiedliwości, są sprzeczne z aksjologią Konstytucji RP oraz nie chronią należycie podstawowych wartości.

Podsumowując konferencję, dr Marcin Olszówka z dużym uznaniem odniósł się do inicjatywy studentów w postaci zorganizowania konferencji naukowej podczas okresu wakacyjnego. Pozytywnie ocenił także referaty, które jego zdaniem zostały przygotowane na wysokim poziomie. Wskazał także na szeroki wachlarz tematyczny poruszanych problemów oraz trafną identyfikację wielu obszarów, w których podstawowe wartości konstytucyjne takie jak: życie ludzkie, wolność sumienia i religii czy wolność słowa albo tożsamość małżeństwa, czyli związku kobiety i mężczyzny zdają się być zagrożone, nie tylko w wyniku działań ustawodawcy, lecz także przez poczynania sądów.

Prelegenci zostali zaproszeni do tworzenia publikacji pokonferencyjnych. Najlepsze referaty zostaną opublikowane na łamach Kultury Prawnej.

SŁOWA KLUCZOWE

Prawa człowieka, aborcja, recenzja książki, pro-life, prawo

KEYWORDS

Human rights, abortion, book review, pro-life, law